

Du må tro det før du ser det!

Statsadvokat Peter André Johansen i sitt innledningsforedrag i Nes-saken

Prosjekt Vold mot barn

Håkon Letvik, Lene Skogstrøm og Lene Li Dragland

Redaksjon:

Nyhetsredaksjonen
Aftenposten
Akersgaten 55
Postboks 1, 0051 OSLO

Kontakt:

Håkon Letvik hakon.letvik@aftenposten.no, tlf 91139546
Lene Skogstrøm lene.skogstrom@aftenposten.no, tlf 91164211
Lene Li Dragland lene.li.dragland@aftenposten.no tlf 98203086

Oslo, 15. januar

Lene Skogstrøm

Lene Li Dragland

Innholdsfortegnelse

- Bakgrunn og idé
- Medarbeiderne i prosjektet
- Problemstillingene
- Mål
- Arbeidsmetode
- Virkemidler, etiske hensyn og presentasjon
- Praktisk arbeid underveis
- Varighet
- Serien dag for dag
- Konsekvenser av prosjektet
- Avslutning

BAKGRUNN OG IDÉ

Barn som opplever å bli utsatt for vold av sine nærmeste omsorgspersoner har vært på den politiske agendaen i en årrekke. Ikke minst etter mishandlingen og drapet på åtte år gamle Christoffer Kihle Gjerstad i 2005. Saken rystet hele nasjonen.

Adskillige handlings- og tiltaksplaner er skrevet for å fange opp disse barna og gi dem større rettssikkerhet. Noen viktige reformer er gjennomført, straffnivået skjerpet. Det mangler altså ikke på god vilje.

Likevel satt Aftenpostens rettsreportere og dekket rettssak etter rettssak der det tydelig kom frem at systemet svikter på mange plan.

Rettsreporter Håkon Letvik har i mange år reflektert over barns manglende rettssikkerhet, og fulgt utviklingen tett helt siden Bjugn-saken på 90-tallet.

I den senere tiden var det den såkalte Nes-saken, hvor tre gutter ble seksuelt misbrukt og utsatt for vold av foreldrene sine over mange år, som viste hvor rettsløse barn er. Barnevernet i en rekke kommuner var inne i familien. De ansatte i barnehagene hvor de to minste guttene gikk, så en rekke ting som var unormalt. Men det ble ikke tatt affære før guttene etter mange år kom i fosterhjem. Den siste og avgjørende saken som gjorde at Håkon reagerte og foreslo at Aftenposten måtte sette søkelys på dette området, var saken i Larvik i fjor. Der var en trebarnsmor kvalt og dumpet i sjøen av sin ektemann. Det var et "typisk partnerdrap." Under saken kom det frem at de tre barna hadde vært utsatt for omfattende vold i en årrekke fra faren.

To av jentene prøvde å varsle om at pappa slo. Men de som fikk varslene, gjorde ingenting.

Dermed fortsatte volden i årevis, inntil barnas mor ble kvalt.

Det var opprørende å høre i retten hvordan barna ble sveket av dem som burde ha hjulpet dem. Når en rektor, en barnehagestyrer og en psykolog ikke gjør noe for å hjelpe barna som forteller om vold, hva skal da til for å hjelpe utsatte barn? Og hvorfor får dette ikke konsekvenser for fagfolkene som svikter?

Redaktørene var svært interessert i å sette barns rettssikkerhet på dagsorden, og ga i september klarsignal til en serie artikler med vignetten *Vold mot barn*.

To nyheter aktualiserte serien underveis: I Monika-saken ble morens tidligere samboer pågrepet og siktet for drap på den åtte år gamle jenta i 2011. Saken ble først henlagt av politiet, som konkluderte med at det trolig var selvmord. Etterforskningen til Hordaland politidistrikt kom under sterk kritikk, og Riksadvokaten startet granskning.

I november ble det klart at en tiåring på Mortensrud som bodde sammen med sin mor og ble funnet død i august, trolig hadde dødd av sult. Hvordan kunne dette skje uten at noen slo alarm? De grusomme hendelsene i nyhetsbildet ga *Vold mot barn*-sakene enda mer tyngde og oppmerksomhet. Også andre medier tok opp temaet fra ulike vinkler, slik at det i noen uker ble et merkbart, samlet "medietrykk."

MEDARBEIDERNE I PROSJEKTET

Tre medarbeidere samarbeidet om prosjektet:

Håkon Letvik, initiativtager og erfaren krimreporter

Lene Skogstrøm, erfaring fra helse, forskning og barnevern

Lene Li Dragland, researcher med spesialkompetanse innen rettsvesenet

PROBLEMSTILLINGENE

På tre planleggingsmøter diskuterte vi oss frem til følgende problemstillinger sammen med avdelings- og reportasjeleder:

1. Vise det store mangfoldet av "hverdagssaker" ved norske domstoler der voksne omsorgspersoner er tiltalt for vold mot barn, saker som vanligvis ikke dekkes av media.
2. Hvorfor får ikke svikt i oppfølging av voldsutsatte barn konsekvenser for fagfolk som har spesielt ansvar for å avdekke dette og hjelpe dem? Bør den "sovende" avvergeparagraf 139 vekkes til live?
3. Sette fokus på den lange "liggetiden" hos politiet vi har mistanke om er utbredt for flere av disse sakene, noe som gjør at dommen for voldsutøver blir mildere (strafferabatt.)
4. Er det slik at etterforskning av familievold nedprioriteres ved norske politidistrikter, til tross for at Riksadvokaten har gitt ordre til at det skal prioriteres i tidligere rundskriv?
5. Regjeringens oppfølging av familievold-feltet: Hvilke tiltak vil statsrådene sette i verk for å fange opp voldsutsatte barn og bedre deres rettssikkerhet?

MÅL:

Før vi startet, satte vi oss et mål om å få til en helt konkret endring: Å få Riksadvokaten til å prioritere «oppliving» av den sovende avvergeparagraf 139 i rundskrivet sitt til politidistriktene for 2015. Vi så at systemet sviktet gjentatte ganger når det gjaldt å varsle om barn som åpenbart er utsatt for omsorgssvikt, både når det gjelder fagfolk og andre mennesker rundt barnet som burde ha sett og forstått (se neste siste side i rapporten, paragraf 139)

ARBEIDSMETODE

På forhånd hadde vi sjekket domstol.no – domstoladministrasjonens datasystem - og funnet at det bare i løpet av november og desember i fjor var berammet 126 saker etter paragraf 219 om

familievold. Et sjokkerende høyt tall, slik vi så det. Videre forundersøkelser viste at det var dårlig rettsstatistikk om familievold, og derfor lite å sammenligne med.

Det var aldri vår intensjon å lage en fullstendig oversikt over alle saker i Norge der barn har vært utsatt for vold. Vi ønsket å gi leserne et innblikk i den store mengden familievoldssaker som går for retten til enhver tid – noe som ikke er gjort på en systematisk måte før. Vi samlet i lengre tid inn, leste og systematiserte tiltaler og dommer relatert til Straffelovens § 219 familievold (se siste side i rapporten, paragraf 219) fra mange av landets domstoler.

Vi har brukt publisert informasjon på pressesidene til www.domstol.no, både tiltaler, berammingslister og dommer. Det er uheldig at flere domstoler ikke publiserer der ennå, eller gjør det i liten grad. Av landets 67 tingretter er det pr. 1.1.2015 43 som publiserer på pressesidene. Der presiseres det at ikke alle domstoler deltar i ordningen, og at noen deltar med rettsavgjørelser, men ikke med tiltaler.

Familievoldssaker publiseres ofte anonymisert i berammingslistene, og dommene blir ikke alltid publisert. Vi har derfor måttet be de enkelte tingrettene om å sende oss dommene i etterkant. Oslo tingrett har en veldig positiv og åpen holdning. Sakene derfra er typiske for familievoldssaker, men vi har også brukt dommer fra mange andre domstoler. Vi ser at de sakene vi har valgt ut gir et godt innblikk i hva disse sakene dreier seg om landet rundt.

Systematisk samling av dommer over lang tid har gitt oss god innsikt, og vi har også fulgt aktuelle/utvalgte saker i rettssalen.

Utvelgelse av saker

Vi konsentrerte oss om familievoldssaker som involverte barn, også saker hvor barna ikke direkte men indirekte var ofre, ved at de så, hørte eller fikk vite at deres nærmeste (typisk mor) var utsatt for psykisk og fysisk vold. Det ser nå ut til at dette i større grad tas med som egne tiltalepunkter når barnet utsettes for den mishandling det er å være vitne til/få vite at en av deres nærmeste utsettes for vold.

De tiltalene vi tok med, viser hvilken fysisk vold det er snakk om: slag, spark, dytting, klyping, knipsing, lugging, spyting, biting.

Og psykisk vold - som drapstrusler, andre trusler, sjikane og mobbing som: "du er stygg", "dumme, dumme unge", " du skulle aldri vært født" "du er feit" og andre nedlatende bemerkninger. Det er vel kjent at mange av ofrene opplever den psykiske volden som verre enn den fysiske vold, ved at de stadig levde i angst og fikk selvbilde og selvtilit knust. En tiltale med lite fysisk vold sier derfor lite om barnas hverdag og lidelse. Derfor var grovheten eller omfanget av vold ikke eneste grunnlag ved utvelgelse av tiltalene.

Ved omtale av tiltalene i den digitale oversikten (se nedenfor) var det viktig med få og nøkterne ord å beskrive voldens art: slag med flat hånd, knyttneve, noen ganger bruk av redskaper som belte, fjernkontroll, lekesverd, kjøkkenredskaper, hageredskap, sko etc. Viktig var det også å få med lengden på overgrepene, som i flere av sakene strakte seg over tiår, samt få frem barnas totale følelse av avmakt og hjelpeløshet

I rettssalen

Aftenposten var alene på pressebenken i de saker vi refererte fra retten i serien. I tillegg var vi innom flere saker det ikke ble referert direkte fra, for å styrke sammenligningsgrunnlag og for bedre å kunne omtale dommen når den forelå – og for å vurdere aktørens, også dommernes, håndtering av slike saker. I flere av sakene var lukkede dører et tema, men dette ble ikke realitetsbehandlet.

Domstolene har også sett viktigheten av at pressen får være til stede for å skape mer åpenhet rundt familievoldssaker.

Det var da til god hjelp overfor aktørene i forkant å kunne vise til Aftenpostens tilstedeværelse under en lang rekke andre straffesaker som også er behandlet bak lukkede dører, men med adgang for pressen til å være til stede. Flere dommere sa da også i åpen rett at de hadde tillit til Aftenpostens presseetiske håndtering av de følsomme detaljer som ville bli berørt.

Slik gjorde vi det digitalt

Vi ønsket å gi leserne en løpende oversikt over hvilke tiltaler som skulle følges fra første sak i serien ble publisert. Dette ble gjort for tidlig å etablere at artiklene er del av en serie som går over lengre tid. Webutviklerne laget et eget publiseringsystem hvor journalistene kunne plote inn informasjon om når saken skulle opp for retten, status på saken (dømt, frikjent eller venter på dom), en kortversjon av tiltalen og lenke til en artikkel som omtaler rettsaken.

Når vi hadde strukturert data på denne måten, kunne vi enkelt lage en «trekkspillmeny», som gir god oversikt. Etter hvert som dommene falt, fylte vi inn en oppsummering av denne, slik at leserne kunne følge utviklingen i alle rettsakene.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Se-tiltalene-om-familievold-her-7747443.html>

“Les tiltalene her”- oversikten vår lå under hver sak vi publiserte, ble kontinuerlig oppdatert og lagt til i alle saker i serien. Vi endte med å følge 13 saker.

VIRKEMIDLER, ETISKE HENSYN OG PRESENTASJON

Å være tilstede og dekke flere av disse rettssakene så vi som helt nødvendig for at leserne skulle skjønne hva slags menneskelige tragedier dreier seg om, for å få belyst flere av problemstillingene gjennom virkelige hendelser som appellerer til følelser hos leseren. Det er ekstra viktig når mange av nyhetspoengene dreier seg om til dels tørt, juridisk stoff.

Alle vi skrev om måtte naturlig nok være anonymisert av hensyn til personvernet. Og vi var svært forsiktige med å bringe videre detaljer fra tiltaler og dommer som kunne identifisere barn og familier. Det er dessuten en balansegang mellom hvor mange fæle detaljer leserne ønsker å lese om og klarer å fordøye – samtidig som noen beskrivelser av vold og overgrep er nødvendig for å vise hvor viktig det er at disse sakene tas på alvor. Dette diskuterte vi mye underveis. I de tilfellene der vi brukte anonyme historier, var vi nøye med å få verifisert dem fra flere kilder.

På grunn av mangel på case som kunne stå frem med bilde og fortelle sin historie, møtte vi en utfordring når det gjaldt presentasjon. Noen ganger brukte vi bilder tatt av juristene før retten var satt, sjangerbilder eller illustrasjoner laget av presentasjonsjournalist Ane Hem, som også var med som tegner i retten.

PRAKTISK ARBEID UNDERVEIS

Vi opplevde at redaksjonsledelsen entusiastisk prioriterte arbeidet med sakene. Vi fikk oppmuntring og backing, og det ble gitt god plass til artiklene, selv om vi måtte ty til mer “featureaktige” presentasjonsløsninger som ikke alltid blir tilgodesett med plass i en nyhetsseksjon der det er kamp om spaltene.

Vi hadde en del problemer med å få gjort sakene i det tempoet vi hadde planlagt fordi begge journalister går i vaktturnus. Det medførte at en del av jobben måtte gjøres utenom vanlig arbeidstid. Samtidig som vi jobbet med hovedartiklene, registrerte vi tiltaler og dommer i den digitale løsningen.

VARIGHET

Fra start medio oktober var vi klare på at dette prosjektet skulle vare lenge, uten noen fastsatt sluttdato. Vi vil fortsette arbeidet inn i 2015 så lenge det er nye problemstillinger å belyse. Det var ikke noe mål for oss å bombardere leserne intensivt med saker innenfor et kort, gitt tidsrom – vi tok oss tid til å vente til det ble plass med de største sakene som krevde dobbeltsider.

SERIEN DAG FOR DAG

Vi holdt oss ganske systematisk til planen: gjorde research og skrev artikler om alle de fem problemstillingene vi hadde satt opp på forhånd (se punktene 1-5 ovenfor).

Serien startet litt beskjedent **13. oktober** med at vi dekket en familievoldssak i Borgarting lagmannsrett, en ankesak der en mann var dømt til fem års fengsel i tingretten etter å ha utsatt kone og seks barn for vold og mishandling i 26 år. Her var det mange sterke historier å formidle, og vi brukte totalt fem artikler på saken. (**Problemstilling pkt 1**)

Det kom frem at barnevernet hadde fått 21 bekymringsmeldinger gjennom årene og startet 18 undersøkelsessaker som ble henlagt fordi foreldrene ikke ville samarbeide.

Om det var helt tilfeldig at barneminister Horne få dager etterpå (**20.oktober**) valgte å sende lovforslag på høring om at foreldre kan pålegges å følge tiltak fra barnevernet, vet vi ikke – men vi fikk forespørsel fra Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet om vi ville ha denne nyheten. Saken ble fulgt opp med politiske kommentarer (**21.oktober**).

Serien og den digitale løsningen lanseres

Mens dekningen av den første rettssaken pågikk, lanserte vi selve serien **16. oktober** med **førstesideoppslag**, egen vignett og den nettbaserte løsningen, der leserne kunne følge med på tiltaler. Hovedbudskapet: 126 familievoldssaker skal opp for norske domstoler de neste to månedene. Vi omtalte en dom fra Drammen, der barna fortsatte å leve i volden mens saken ble etterforsket - ja, selv etter at dom var avsagt. Saken belyste at ansvaret for å gi barna hjelp pulveriseres mellom flere instanser, ifølge en erfaren bistandsadvokat. Der er ikke automatikk i at barnevernet kobles inn av politiet.

Politiets mangelfulle kompetanse og etterforskning

Siktelsen i Monika-saken i Bergen (omtalt innledningsvis) gjorde at politiets mangelfulle etterforskning når det gjelder vold og drap mot barn igjen ble satt på dagsorden. Vi hadde intervju med mormor til Christoffer Kihle som døde i 2005, og kommentar **23. oktober**, samt **førstesideoppslag**.

Dagen etter (**24. oktober**) hadde vi som planlagt (**problemstilling pkt 4**) en dobbeltside om politiets kompetanse og ressurser i familievoldssaker. Vi reiste spørsmålet om vi trenger et nytt barne-Kripos eller andre løsninger for å styrke etterforskningen. (**førstesideoppslag**).

Riksadvokaten har lenge bedt om at disse sakene prioriteres, men politidistriktene følger ikke opp. Å kutte bonusen til politimestrene som ikke følger ordre, ble lansert som forslag fra FrP (nettsak).

Dagen etter hadde vi reportasje fra Romerike politidistrikt som har én anmeldelse om familievold per dag – og forsker som advarer mot spesialisering av politietterforskere innen familievoldssaker. (**25. oktober**)

Vi opplevde også at andre deler av redaksjonen fulgte opp *Vold mot barn*-serien: helgeredaksjonen hadde "Rett på sak"- intervju med barneombudet **lørdag 25.oktober**. Hun sier seg bekymret over kvaliteten på politietterforskningen og barns rettssikkerhet.

Politikere meldte seg på

Flere politikere meldte seg på banen underveis i serien. Venstre vil fremme lovforslag om å gi barn rett til barneverntjenester (**1. november**.) Venstre arrangerte også høring i Stortinget og ville bidra til et paradigmeskifte når det gjelder vold mot barn. Aftenposten skrev kommentar etter høringen **2. november** om at løft mot familievold ikke kommer av seg selv. Ofrene og aktørene på området ikke selv kan ventes å drive frem endring - den må komme ovenfra.

7. november hadde vi to historier med ulikt fortegn fra barnevernet – i det ene tilfellet hadde barnevernet reagert på bekymringsmeldinger og fire barn ble akutt hentet av barnevernet. Det andre tilfellet gjelder en jente som forteller om hvordan systemet sviktet totalt i hennes tilfelle – hun levde med en voldelig, psykisk syk mor hele oppveksten.

Lang liggetid og strafferabatt

Den lange "liggetiden" i etterforskningsperioden og medfølgende strafferabatt (**problemstilling pkt 4**) skrev vi om **10. november**. Vi gikk gjennom et femtitalls dommer som viser at samboere og familiefedre som har slått sparket og truet kone og barn i mange år, får strafferabatt ved norske domstoler fordi liggetid på ett til to år ikke er uvanlig. Noen overgriper slipper helt å sitte i fengsel. Vi omtalte fem av dommene der overgriper fikk satt ned straffen på grunn av politiets sommel. (**Førstesideoppslag**) Saken ble fulgt opp av kommentar dagen etter (**11. nov**). Samme dag hadde vi en sak som fastslo at fornærmede i slike saker ikke har den samme beskyttelsen når det gjelder "rettferdig rettergang innen rimelig tid" som tiltalte har i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK). Politiet får forklare **12. november** hvorfor familievoldssakene blir liggende lenge, gjennom et forskningsprosjekt utført på Politihøgskolen og en mail/spørrunde vi gjorde til noen politidistrikter.

Avvergeparagraf 139 og plikten til å melde fra

Saken med den ti år gamle gutten som trolig døde av underernæring ga saken vår **18. november** en aktuell inngang når vi skulle skrive om **problemstilling nr 2**: For første gang ville Oslo-politiet etterforske om noen har brutt avvergeplikten i paragraf 139, som sier at den som unnlater å melde fra til politiet eller søke å avverge en straffbar handling, kan straffes med bot eller fengsel inntil ett år. Dermed kan folk som sviktet å melde fra eller gjøre noe i denne saken bli straffet for det. Vi omtalte fire rettssaker der fagpersoner visste, eller burde sett, at barn var utsatt for vold - uten at de gjorde noe. Riksadvokaten går ut med at det skal legges mer vekt på paragraf 139 i mål- og prioriteringsrundskrivet for 2015. (**førstesideoppslag**)

Justisminister Anundsen – "usynlig" og "uengasjert"

Gjentatte ganger over flere uker ba vi om et intervju med justisminister Anders Anundsen om familievoldsspørsmål som berører hans departement. Vi fikk aldri noen avtale, men det kom svar på mail fra informasjonsavdelingen etter at vi ble bedt om å sende spørsmål på mail.

Underveis i arbeidet var det flere talspersoner og organisasjoner som ga uttrykk for at justisministeren ikke akkurat satte dette temaet øverst på dagsorden. Det valgte vi å sette søkelys på **20. november** da vi omtalte Regjeringens tiltaksplan "En god barndom varer livet ut", som fire statsråder, inkludert Anundsen, la frem samme dag. (**Problemstilling pkt 5.**) Den lange ventetiden på dommeravhør på Barnehusene var også tema, og vi hadde nyhetskommentar om tiltaksplanen som kalte den uforpliktende. (**Førstesideoppslag**)

Dagen etter (**21. nov**) svarte Anundsen i et intervju med oss at han var sterkt personlig engasjert.
)

I Finland straffeforfølges dem som ikke hinder vold mot barn

Tidlig under arbeidet med sakene fikk vi et tips fra en leser som fortalte om en grusom mishandlings- og drapssak som vakte mye oppmerksomhet i Finland da hun var på ferie der i sommer. 11 offentlig ansatte fagpersoner skal straffeforfølges for å ha unnlatt å gripe inn overfor et barn som ble mishandlet til døde. Slik ble vi klar over Eerika-saken, som passet godt inn som oppfølger til artikkelen om avvergeparagraf

139. I denne saken **27. november** kom det også frem at Sykepleierforbundet og Fellesorganisasjonen, som organiserer sosionomer og barnevernpedagoger, synes det blir "feil å straffeforfølge enkeltpersoner som jobber i en kontinuerlig vanskelig ressurs- og bemanningssituasjon." (**Førstesideoppslag.**)

Ettåring døde – fylkesmannen kritiserer faginstanser

Fylkesmennene i Nord- og Sør Trøndelag konkluderte **2. desember** med flere lovbrudd i en tilsynssak. Den ble satt i gang etter at en 15 måneder gammel gutt ble etterlatt alene hjemme av foreldrene, og døde i fjor. Mange offentlige etater var i kontakt med familien - som hadde det vanskelig - allerede før gutten ble født. Men ingen tok det overordnede ansvaret. Barneombudet mener kommuneledelsen har ansvar for at alle etater som har med barn å gjøre har gode rutiner, og lett kan kontakte hverandre. Forsker og jurist Elisabeth Gording Stang etterlyser en egen avvergebestemmelse om vold og seksuelle overgrep mot barn i straffeloven.

(førstesideoppslag)

Barnevernet henlegger, læreren sitter med ansvaret

Hva skal en lærer gjøre når hun melder bekymring for en elev, og barnevernet ikke setter inn tiltak? En lærer med fire barnevernsbarn i klassen fikk fortelle – anonymt – om hvor håpløst dårlig hun synes oppfølgingen fra barnevernet er. Og får delvis støtte fra rektor på Majorstuen skole. Direktør i Bufdir, Mari Trommald, forsikrer at dialogkonferanser i alle fylker på nyåret skal bedre samarbeidet mellom skole og barnevern.

Vi fortsatte å registrere nye tiltaler og dommer løpende på nett, og dekket saker i retten – som **17. desember**: trebarnspappaen som var tiltalt for psykisk og fysisk vold mot kone og tre barn gjennom seks år.

Statsrådenes «julebrev» til ordførerne

Artikkelen om ettåringen som døde i Leksvik i fjor, var en av sakene som **21. desember** inspirerte barneminister Solveig Horne til å ta initiativ til et brev til alle landets ordførere og rådmenn. Fire statsråder ber kommunene om å gjennomgå rutiner for å sikre at barn blir bedre beskyttet mot vold og overgrep.

Underveis hadde vi også flere forskningsbaserte saker som tok for seg følgende temaer:

- Å være vitne til at far slår mor eller omvendt kan være like alvorlig for barna som å bli slått selv – en innsikt som rettsapparatet i økende grad tar hensyn til. (**17. oktober**)
- Tannleger avdekker vold og overgrep når de undersøker barn – forskningsprosjekt (**21. nov**)
- Barn er troverdige vitner. Studie som viser at barn i ulike aldre husker godt og gjengir korrekt det som skjer under akutt-henting av barnevernet. (**19. desember**)

KONSEKVENSER AV PROSJEKTET

Førte prosjektet *Vold mot barn* til konkrete endringer som kan gjøre de voldsutsatte barnas situasjon bedre?

- «Vekking» av den sovende paragraf 139

Vårt konkrete mål om å "vekke" avvergeparagrafen 139 til live ble innfridd.

Vi kontaktet Riksadvokaten 3. oktober med spørsmål om hvorfor det til nå ikke hadde vært noen saker eller straffereaksjoner for brudd på avvergeplikten, paragraf 139 i straffeloven. Riksadvokaten svarte først at de ikke hadde grunn til å tro at denne bestemmelsen ikke ble fulgt opp, men ville

likevel ta det opp på møte med embedsleiderne i slutten av oktober. Etter dette møtet bestemte Riksadvokaten at paragraf 139 skal tas med i neste års prioriteringsrundskriv til politidistriktene.

Skriftlig spørsmål til justisministeren – og hans forsikringer om hva som skal gjøres

Etter vår artikkel om paragraf 139 den 18. november stilte Venstres stortingsrepresentant Abid Raja skriftlig spørsmål til justisminister Anders Anundsen på Stortinget: «På hvilke måter vil statsråden sørge for økt bevissthet rundt folks plikt til å avverge kriminelle handlinger som vold og overgrep mot barn, og hvordan vil statsråden forsikre seg om at lovverket følges bedre opp, utover at dette kommer inn i mål- og prioriteringsrundskrivet til politi og påtalemyndigheter fra Riksadvokaten?»

I svaret forsikrer Anundsen at: «Plikten til å søke å avverge kriminelle handlinger som vold og overgrep mot barn har med rette fått atskillig oppmerksomhet den senere tid og jeg vil takke representanten for å ta opp denne problemstillingen. Vold og overgrep mot barn er alvorlige kriminelle handlinger. Bekjempelsen av slik vold er et prioritert innsatsområde for meg som justis- og beredskapsminister og for Regjeringen for øvrig.»

Dette synes vi var en interessant presisering etter den kritikken han fikk fra flere organisasjoner for å være «usynlig og uengasjert» (omtalt 20. november), og vårt fåfengte forsøk på å få et intervju med ham om temaet.

Anundsen sier blant annet følgende om hva han vil gjøre videre: "Når dette på nyåret er inntatt i mål- og prioriteringsrundskrivet for 2015, vil det naturlig bli et sentralt tema i Den høyere påtalemyndighets fagledelse overfor politiet, blant annet ved at det tas opp på påtalemøtene som avholdes i de ulike regioner. Det vil også kunne bli et tema på statsadvokatembetenes inspeksjoner av det enkelte politidistrikt. Den enkelte politimester har under enhver omstendighet et selvstendig ansvar for å følge riksadvokatens prioriteringer.

Jeg vil imidlertid også ta dette spørsmålet opp med i min løpende dialog med politidirektøren og riksadvokaten.

Det kan synes som om det i dag er en for liten bevissthet om den strenge varslingsplikten for yrkesgrupper som har utbredt kontakt med barn, som for eksempel ansatte i barnevern, skole og helsevesen. Jeg vil i samråd med de statsråder som har ansvaret for disse områdene vurdere om det bør tas skritt, for eksempel gjennom utdanning og annen kompetanseheving, som sørger for at varslingsplikten etterlevs i større grad."

(Kilde: Stortinget, dokument nr. 15:244 (2014-2015) <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=61576>)

- «Minihøring»

Aftenpostens fokus på vold mot barn førte til at Venstre ønsket å løfte temaet frem gjennom å arrangere en «minihøring» onsdag 30. oktober. Representanter fra flere organisasjoner og fagmiljøer kom på høringen.

Venstre oppgir at de leverte et sterkere alternativt budsjett på dette feltet enn tidligere takket være arbeidet vårt.

- Større bevilgninger i 2015

Ifølge barneombud Anne Lindboe har serien medvirket til en økt politisk bevissthet om temaet Vold mot barn. Hun viser til at det har kommet ekstra midler på statsbudsjettet for 2015 for å styrke familievern, skolehelsetjeneste og barnevern etter Regjeringens budsjettforhandlinger med Krf og Venstre. Det er også prosesser på gang både når det gjelder bedre helsetilbud til voldsutsatte barn

og justisreformer. Barneombudet mener at Aftenpostens serie har satt dagsorden og vært med på å få fortgang i prosessene.

- Dokument 8-forslag om Vold mot barn

Tre KrF-representanter på Stortinget (Kjell Ingolf Ropstad, Geir Jørgen Bekkevold og Olaug V. Bollestad) fremmet et privat lovforslag i Stortinget 14. januar (et såkalt dokument 8-forslag). De ber Regjeringen legge frem en forpliktende og helhetlig opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, etter modell av opptrappingsplanen for psykisk helse. De foreslår videre at Regjeringen gjennomfører en rekke konkrete tiltak, mange av dem er direkte inspirert av vår serie (*Kilde: representanten Ropstad.*)

Forslagene gjelder styrking av Barnehusene på en rekke områder. De ber om at politiet sikrer at tidsfristen for dommeravhør overholdes, at det opprettes en dommeravhørskoordinstilling i hvert politidistrikt, at strafferammen ved brudd på «familievoldparagrafen» 219 heves, og at Regjeringen utreder en egen avvergebestemmelse om vold mot barn i straffeloven.

AVSLUTNING

Vi opplevde stort engasjement på debattsidene og i sosiale medier, og fikk mye respons fra leserne. Også fra dem som har vært eller er direkte berørt av volden. Flere har gitt uttrykk for hvor viktig det er med åpenhet om vold som foregår i hjemmene.

En av dem var en ung norsk-pakistansk kvinne. Hun hadde hørt av sin tante at vi hadde skrevet om hennes og datterens sak i oversikten over familievoldtiltaler.

«Jeg ble så rørt over at Aftenposten har brydd seg om vår sak og om oss. Jeg følte meg veldig alene, så det at noen bryr seg og skriver om det vi har opplevd, gir meg mye håp og styrke. Og nå leser jeg at jeg ikke er alene om dette. Så kan jeg kanskje hjelpe andre som jeg vet om og som har det akkurat sånn som jeg hadde det. For jeg har begynt å leve igjen nå».

Avvergeparagrafen § 139

§ 139.¹ Med bot² eller fengsel³ inntil 1 år straffes den som unnlater å anmelde til politiet eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli eller er begått. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt og innebærer en plikt til å avverge mytteri, krigsforræderi, spionasje eller forbund om rømning⁴ etter militær straffelov⁵ eller en forbrytelse mot lov om [forsvarshemmeligheter](#)⁶ §§ 1, 2, 3 eller 4 eller en forbrytelse som nevnt i denne lovs §§ 83, 84, 86, 87 nr. 2, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 99 a, 100, 104 a, 148, 149, 150, 151 a, 151 b første og tredje ledd, 152, 152a, 153, 154, 159, 169, 192, 193, 195, 197, 199, 200 annet ledd, 217, 219, 223 annet og tredje ledd, 225, 229 annet og tredje straffalternativ, 231, 233, 233 a, 234, 242, 243, 267, 268 eller 269 eller følgene av en av disse handlingene. Ved forbrytelse mot §§ 197 og 199 gjelder plikten likevel bare når fornærmede er under 16 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Dog er han straffri, såfremt forbrytelsen ikke kommer til fullbyrdelse eller til straffbart forsøk,⁷ eller såfremt avvergingen ikke kunne skje uten å utsette ham selv, noen av hans nærmeste⁸ eller noen uskyldig for tiltale⁹ eller fare for liv, helbred eller velferd.

På samme måte, dog i intet tilfelle med høyere straff enn den for forbrytelsen selv satte, straffes den overordnede, der har unnlatt å hindre en i hans tjeneste forøvet forbrytelse,¹⁰ såfremt dette var ham mulig.¹¹

0 Endret ved lover 15 des 1950 nr. 6, 18 juni 1971 nr. 81, [16 juni 1989 nr. 68](#), [11 aug 2000 nr. 76](#), [25 juni 2010 nr. 47](#), [24 mai 2013 nr. 18](#).

1 Jf. §§ 172, 241, 387, [milstrl. §§ 51, 93](#) og [97](#) nr. 6, [strpl. § 119](#) (3). Se [strl. 2005 § 196](#) (ikke ikr.).

2 Jf. [§ 27](#).

3 Jf. [§ 26 a](#).

4 Se [milstrl. §§ 50, 52, 80, 81, 91](#) og [96](#).

5 [Lov 22 mai 1902 nr. 13](#).

6 [Lov 18 aug 1914 nr. 3](#).

7 Se §§ 49 og 50.

8 Se [§ 5](#).

9 Jf. [§ 172](#).

10 Se [§ 2](#), [strl.ikrl. § 5](#) og [milstrl. § 2](#).

11 Jf. [§ 347](#).

Familievoldparagrafen § 219

§ 219.¹ Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler

- a) sin tidligere eller nåværende ektefelle² eller samboer,
- b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles² eller samboers slektning i rett nedstigende linje,
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,
- d) noen i sin husstand,³ eller
- e) noen i sin omsorg

straffes med fengsel⁴ inntil 4 år.

Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge⁵ av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse,⁶ er straffen fengsel⁴ inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har vart over lang tid og om det foreligger forhold som nevnt i [§ 232](#).

Medvirkning straffes på samme måte.

⁰ Endret ved [lover 21 des 2005 nr. 131](#) (ikr. 1 jan 2006 iflg. [res. 21 des 2005 nr. 1580](#)), [25 juni 2010 nr. 46](#), [24 juni 2011 nr. 32](#).

¹ Se [§ 12](#) (1) nr. 3 a og [§ 139](#). Jf. [lov 13 juni 1969 nr. 26 § 3-3](#) og [§ 3-5](#) og [strpl. § 107 a](#). Se [strl. 2005 §§ 282](#) og [283](#) (ikke ikr.).

² Jf. [el. kap. 3](#) og [§ 95](#).

³ Jf. [§ 389](#).

⁴ Jf. [§ 26 a](#).

⁵ Se [§ 43](#).

⁶ Jf. [§ 9](#).